

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баранник, Д. Х. Порівняльні конструкції в українській мові. Дослідження з граматики і граматичної стилістики української мови. *Збірник наук. праць*. Дніпропетровськ: ДДУ, 1980. С.6 - 16.
2. Голоюх Л. В. Порівняння як структурно-стилістичний компонент художнього тексту (на матеріалі сучасної української історичної прози): Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Київ: Наук.думка, 1996. 225 с.
3. Кідрук М. Де немає Бога: роман. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2018. 480 с.
4. Кучеренко І. К. Порівняльні конструкції мови в світлі граматики. Київ: Київ. ун-т., 1997. 752 с.
5. Рошко С. М. Формально-граматична та функціонально-семантична структура порівняльних синтаксем і підрядних речень у сучасній українській мові: автореф. дис. ... канд. філолог. наук:10.02.01. Ужгород, 2001. 21 с.
6. Павлюк Т. П. Семантична структура порівняльного звороту в поетичному тексті. *Лінгвістика: зб. наук. праць*. 1. Київ: Київський ун-т, 2009. С.146-152.

Дацшин Андріяна

Науковий керівник – док. проф. Лановик М. Б.

**ЕКЗИСТЕНЦІАЛІЗМ ЯК ВИЯВ МАЛОЇ ПРОЗИ
АНТУАНА ДЕ СЕНТ-ЕКЗЮПЕРІ**

На початку ХХ століття у літературі набирає популярності екзистенціалізм, представниками і засновниками якого були Жан-Поль Сартр і Альберт Камю. Саме вони визначили основні риси цього напрямку і дали поштовх для інших митців. Антуан де Сент-Екзюпері був екзистенціалістом, що поєднав у собі два таланти: письменництво і любов до польотів. Це дало змогу займатись улюбленою справою і писати про те, що знаєш. Його бачення світу і спосіб подачі цього через текст зробили А. де Сент-Екзюпері винятковим автором.

Екзистенціалісти завжди стояли в опозиції до суспільного устрою, вони бачили справжню цінність людського життя. На початку ХХ століття суспільство опинилося в складних, межових ситуаціях, які сприяли усвідомленню головних проблем людства. Крізь призму війни осмислювалися феномени: життя і смерть, мир і війна, любов і ненависть тощо. Однією з форм творчого осягнення цього явища стало мистецтво.

А. де Сент-Екзюпері сповідував ідеї суспільної єдності і служіння один одному. Більшість його творів антивоєнного характеру зі значним акцентом на проблемах гуманізму. Тема нашого дослідження є актуальною саме тому, що має на меті проаналізувати творчість письменника з погляду екзистенції буття. На сьогодні в українському літературознавстві досить глибоко досліджено ліричну прозу, а саме «Маленький принц» і «Цитадель», а його мала проза практично залишилась поза увагою дослідників і в сучасних умовах потребує нового прочитання.

Про життя і творчість письменника написано не так вже й багато праць. Найбільш знаковими є «Сент-Екзюпері» Марселя Міжо та «Літературні портрети» Андре Моруа, а також розвідки А. Буковської, Б. Е. Галанова, Р. Грачова, В. П. Григор'єва, А. Зверева, М. Мішо. Серед українських дослідників цієї теми торкались Л. Кибальчич, О. М. Федосенко і Т. Харламова. І хоч ці праці допомагають скласти враження про письменника, та найбільше можна дізнатися із його власних творів, які є автобіографічними, а саме: «Планета людей», «Військовий льотчик», «Маленький принц», «Нічний політ» та ін. У цих творах відображено філософські міркування та переживання Екзюпері, його ставлення до світу і людства загалом. Автобіографічна проза дає змогу подивитися на світ очима письменника.

Мета статті – дослідити екзистенціали у малій прозі Антуана де Сент-Екзюпері, зокрема у творі «Військовий льотчик»; висвітлити основні філософські проблеми та проаналізувати їх; розкрити поняття страху, відчаю, смерті, абсурду, межової ситуації як основних екзистенціалістських категорій.

«Перш, ніж писати, потрібно жити» – таким був девіз Екзюпері, якого він дотримувався все своє життя. Завдання письменника-екзистенціаліста – осягнути справжню сутність людини, і щоби цього досягнути, потрібно пройти через пекло. «Виникнувши на початку ХХ ст., у

період занепаду традиційних гуманістичних цінностей, як філософська відповідь на пошуки виходу з глобальної духовної і соціальної кризи, що охопила західне суспільство, екзистенціалізм, або «філософія існування» (від пізньолат. *exsistentia* – існування) сформувався як одна з найбільш особистісно орієнтованих філософських течій, претендуючи на роль єдино істинної «філософії людини ХХ століття» [4; 44].

Причиною появи цієї течії, як стверджував Л. Левчук, стала криза в політичній, суспільній і духовній сферах, яка викликана раціоналізацією і механізацією мислення [1; 125].

Переважно твори екзистенціалістів тьмяні, безрадні, в них присутня атмосфера приреченості, але Екзюпері зумів виділитися особливою добротою. «Подолання незмірних труднощів, небезпека, яка чатує на кожному кроці, незборима відвага і безмежна любов до людей – це постійна, глибоко осмислена тема усіх його творів» [5; 3].

Д. Павличко зазначає, що «темою книжок Екзюпері були пошуки обірваних зв'язків людини з людством і, власне, тлумачення цих зв'язків як суті людської духовності, відкриття об'єднуючої сили людей в їх ремеслах, тобто в праці, боротьба проти фашизму як проти духовної самотності і її джерела – грубого житейського практицизму, який може перетворити людину на робота» [2; 438].

Твори А. де Сент-Екзюпері втілюють ідеї антигуманності та безглуздя війни. У «Військовому льотчику» зображено розвідувальний політ над Аппасом, де письменник уміщує свої роздуми стосовно війни: «І тільки задля того, щоб війна була схожа на війну, жертвують без чіткої мети екіпажами літаків. Ніхто не признається, що ця війна ні на що не схожа, що все в ній безглуздо, що вона не вкладається ні в яку схему, що люди сіпають за ниточки, вже не з'єднані з маріонетками» [3; 174].

Погляди А. де Сент-Екзюпері протилежні тим декадентським екзистенціалістським теоріям, суть яких – «розвінчання» людини. А. Камю проголошував «абсурд» основним законом людського існування, бачачи у ньому вихід з того глухого кута, в який завів сучасну людину конфлікт між розумом і підсвідомістю. Цю позицію розділяв і Ж.-П. Сартр. Люди безнадійно чужі один одному. Сартр оголошував людину творцем своєї долі, нікому нічим не зобов'язану і ні перед ким не відповідальну, окрім себе.

Для А. де Сент-Екзюпері життя окремої людини набуває сенсу лише тоді, коли вона відчуває себе частиною суспільства і виконує визначену їй роль. Ця ідея у «Військовому льотчику» розкривається поступово, письменник підводить читача до думки, що єдиний порятунок від війни і духовного падіння людства – це життя в соціумі, де кожен відповідає за всіх.

У творчості А. де Сент-Екзюпері фігурують такі екзистенційні мотиви: туга, страх, смерть, відчай, боротьба, свобода, віра, надія та любов.

Ці екзистенціали найкраще розкриваються завдяки прийому ретроспекції та авторським відступам, в яких митець фокусується на уривках із власного життя, життя товаришів чи випадкових знайомих, що допомагають проаналізувати та виокремити філософську концепцію буття.

Межова ситуація відкриває очі на те, на що в звичних умовах уваги зазвичай не звертають. Екзюпері пише: «Ми все принесли в жертву. І там ми пізнали себе краще, ніж могли б пізнати за десять років роздумів. Нарешті ми вийшли з цього десятирічного пустельництва...» [3; 302]. Вся його проза – це пошуки сенсу існування людини. В цьому плані він опирається на біблійні мотиви і його концепція полягає в любові до ближнього і в самопожертві. «Основа моєї любові до своїх у тому, що я ладен віддати за них свою кров, як основа любові матері – в тому, що мати віддає своє молоко. Тут – таємниця» [3; 332].

В житті А. де Сент-Екзюпері настає межова ситуація, де він нарешті знаходить себе і своє місце в суспільстві. В його розумінні екзистенціал смерті переживає деформацію він початку твору, де він відчував страх і невідомість перед імовірною загибеллю, і наприкінці твору, коли він пережив момент найбільшої напруги: «Людина не вмирає. Вона уявляє, що боїться смерті: вона боїться несподіванки, вибуху, боїться самої себе. А смерті? Ні. Коли стрічаєш смерть, її вже немає. Брат сказав мені: «Не забудь усе це записати». Коли тіло гине, виявляється головне. Людина – це вузол зв'язків, стосунків. Тільки стосунки мають вагу для людини» [3; 284].

Для екзистенціалістів велике значення мають описи персонажів, адже завдяки цьому прийому, вони розкривають суть людини, її характер і внутрішні переживання через зовнішній вияв. Цілісний опис зазвичай використовується у великій прозі: у романах, повістях тощо, а в

малій прозі намагаються сконцентруватися на окремих деталях, які є визначальними в конкретній ситуації. Для характеротворення письменник використовує фрагментарний опис, в якому бере до уваги опис окремої частини тіла чи обличчя, що найбільше розкриває характер персонажа і передає емоції. «А ввечері, коли ми вже перестали ждати повернення Ізраеля, я, певна річ, згадав той ніс на зовсім незворушному обличчі, який сам по собі, із своєрідним талантом виражав глибоке занепокоєння. [...] Звісно, на обличчі Ізраеля не здригнувся жоден м'яз. Але ніс його помаленьку, підступно, зрадливо почав червоніти. Ізраель міг контролювати вираз свого обличчя, але не колір носа. І ніс, зловживаючи цим, мовчки дав про себе знати. Без відома Ізраеля ніс виразив майорові своє глибоке невдоволення» [3; 179-180]. Через цю деталь автор передав силу характеру людини, яку охопив страх перед смертю, проте вона йому не віддавалася через почуття обов'язку.

Ніхто не скаже краще про результати отриманого досвіду, ніж сам Екзюпері: «Отже, в мені є хтось, з ким я борюся, щоб рости. І мені потрібен був цей важкий політ, щоб якось відокремити в собі особистість, з якою я борюся, від людини, яка в мені зростає. Я ще не знаю, чого вартий образ, який виникає переді мною, але кажу собі: особистість – це тільки шлях. Головне – людина, яка йде цим шляхом» [3; 314].

Отже, «Військовий льотчик» – це шлях усвідомлення автором самого себе, його переживання, думки, погляди, пошук свого місця в суспільстві. Війна в його розумінні явище безглузде, яке породжує страх, смерть і відчай, замість того. Ці екзистенціали розкриваються завдяки прийомам ретроспекції, авторським відступам, описам персонажів. Це своєрідний філософський трактат, в якому простежується шлях усвідомлення письменником екзистенції буття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Левчук Л. Т. Етичне підґрунтя філософії екзистенціалізму // Західноєвропейська естетика ХХ століття: Навчальний посібник. – К.: Либідь, 1997. – С. 123-147.
2. Павличко Д. Крила людини [Антуан де Сент-Екзюпері] / Д. Павличко // Літературознавство. Критика : У 2 т. / Д. В. Павличко. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи». 2007. – Т. 2 : Світова література. – С. 436-452.
3. Сент-Екзюпері А. Планета людей. Военный летчик. Письмо заложнику. Пер. с франц. М., 1977. – С. 167-336.
4. Стеценко В. Екзистенціалізм як «філософія людини» ХХ сторіччя. [Електронний ресурс] // Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2010. – Режим доступу:
5. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/27409/05-Stetsenko.pdf?sequence=1>.
6. Чичерін О. «... Я живу в польоті» / Антуан де Сент-Екзюпері «Планета людей», «Маленький принц». – Львів, 1981. – С. 3-4.

Дудик Наталії

Науковий керівник – доц. Г. І. Дідук-Ступ'як

ДИДАКТИЧНІ ПАРАМЕТРИ КОМУНІКАТИВНО-СТИЛІСТИЧНОГО ВИВЧЕННЯ МОРФОЛОГІЇ СТАРШОКЛАСНИКАМИ

Навчання морфології на дидактичній основі у старших класах необхідно розглядати як цілеспрямований процес взаємодії вчителя й учнів, унаслідок якого діти засвоюють лінгвістичну теорію і формують комунікативно-стилістичні уміння й навички. Важливим елементом цього процесу є вдало підібрані методи, прийоми і засоби навчання, що забезпечують засвоєння змісту шкільного курсу. Проте такий підхід вимагає конденсації теоретичного матеріалу, удосконалення технології уроку (блокової системи вивчення нового матеріалу, використання опорних таблиць, конспектів). По-новому осмислюються закономірності та принципи, які забезпечують технологію навчання, тобто стратегію, пріоритети, взаємодію учителя й учнів. В основі навчання рідної мови в усіх типах шкіл лежать загальнодидактичні й лінгвометодичні принципи, що забезпечують належний рівень засвоєння змісту шкільного курсу мови та формування комунікативних умінь і навичок.

Проблемі дидактичних основ комунікативно-стилістичного аспекту вивчення морфології у старших класах приділяли увагу такі провідні науковці сучасності, як П.Кордун,